

ДЕЯКІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ НА ФАКУЛЬТЕТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ВІЙСЬКОВОГО ІНСТИТУТУ

У статті розглянуто процес викладання вогневої підготовки громадянам України, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу на факультеті післядипломної освіти Військового інституту. Проведений теоретичний аналіз наукових праць який засвідчив, що викладання вогневої підготовки з майбутніми офіцерами запасу в умовах визначеного особливого періоду та бойових дій на сході України, потребує розробки нових та удосконалення вже апробованих методичних рекомендацій для підвищення ефективності цього процесу.

Визначено порядок вивчення (проходження) модулю ВП 1.3 «Вогнева підготовка». Значна увага приділена педагогічним прийомам, формам та способам, які використовуються при викладанні модулю «Вогнева підготовка», їх особливостей й можливості використання в навчальному процесі факультету післядипломної освіти. Визначені деякі рекомендації, які забезпечують підвищення ефективності викладання основ вогневої підготовки, як складової бойової підготовки підрозділів та частин.

З переліку вправ стрільб, що за своїм призначенням поділяються на вправи базового, спеціалізованого та бойового рівнів в статті розглянуті вправи базового рівня. До них відносяться: вправи початкових та навчальних стрільб. Вони призначені для набуття первинних навичок у виконанні вогневих завдань всіма способами по різних цілях за будь-яких умов. Саме зі зміною умов виконання вправ стрільби, зміною тактичної обстановки, на тлі якої проводяться заняття з вогневої підготовки, науково-педагогічні працівники кафедри тактики та загальновійськової підготовки впроваджують нові педагогічні прийоми та способи, які й приводять до підвищення ефективності викладання модулю «Вогнева підготовка».

Ключові слова: вогнева підготовка, модуль, ефективність, методичні рекомендації, офіцери запасу.

Вступ. Основні документи, що регламентують порядок організації військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу є Постанова Кабінету Міністрів України від 1.02.2012 р. №48 (в редакції 07.02.2018) «Про затвердження Порядку проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу» та Наказ Міністерства оборони України, Міністерства освіти і науки України від 14.12.2015 р. №719/1289 (у редакції наказу Міністерства оборони України, Міністерства освіти і науки), який затверджує Інструкцію про організацію військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства оборони [1,2]).

З метою набуття офіцерами, сержантами, солдатами, курсантами, громадянами військових закладів вищої освіти, факультетів (кафедр) військової підготовки навичок щодо вирішення вогневих завдань із стрілецької зброї, удосконалення їх індивідуальної майстерності та підготовки відділень (взводів) до виконання вогневих завдань наказом Начальника Генерального штабу ЗС України від 17.04.2018 р. №160 затверджений Курс стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин з позначенням КРП 03.032.056-2018 (01) [3].

Успішне виконання Курсу стрільб забезпечується за рахунок своєчасної та правильної організації навчального процесу на факультеті, чітким плануванням вогневої підготовки, наявністю сучасної навчально-матеріальної бази; високою професійною підготовкою науково-педагогічних працівників кафедри та використання навчально-тренувального комплексу; глибоким знанням громадянами основ і правил стрільби, матеріальної частини зброї, боеприпасів, приладів стрільби (спостереження); узгодженими діями відділень та взводів під час

відпрацювання тактичних прийомів (завдань); неухильним дотриманням вимог заходів безпеки.

Досвід участі механізованих підрозділів самостійно та в складі з'єднань у бойових (спеціальних) діях на сході України вимагає вдосконалення деяких елементів системи професійної підготовки громадян, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу в напрямку вогневої підготовки, як складової бойової підготовки. Для забезпечення професійної підготовки офіцерів запасу науково-педагогічними працівниками кафедри тактики та загальновійськової підготовки були розроблені (оновлені) методичні розробки на новий навчальний рік, надані деякі письмові рекомендації для формування у громадян знань, вмінь та практичних навичок необхідних для виконання бойових завдань (стрільб), правильного вибору та якісного застосування методів й прийомів з вогневої підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та постановка задачі. Аналіз наукових праць [4–7] свідчить про те, що проблема якісного викладання вогневої підготовки у військових закладах вищої освіти та навчальних підрозділах закладів вищої освіти займає важливе місце в навчально-виховному процесі. Викладання вогневої підготовки в умовах війни та бойових дій потребує розробки (удосконалення наявних) методичних рекомендацій для підвищення ефективності цього процесу.

Роботи, які розглядаються авторами статті не враховують особливості та зміни в Курсі стрільб 2018 року. Крім того, при проведенні занять з вогневої підготовки з майбутніми офіцерами запасу необхідно врахувати відсутність у переважній їх більшості будь-яких знань та навичок при роботі зі стрілецькою зброєю, гранатами, набоями тощо.

Мета статті є дослідити процес викладання вогневої підготовки на факультеті післядипломної освіти Військового інституту, а також окреслити методичні рекомендації, які забезпечують підвищення ефективності цього процесу в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Вивчення основ та правил стрільби повинно проводитися паралельно з вивченням матеріальної частини зброї, але бажано, щоб вивчення основних положень внутрішньої балістики випереджало вивчення матеріальної частини зброї, а вивчення основних положень зовнішньої балістики розсіювання куль і снарядів – вивчення прийомів та правил стрільби з визначених зразків зброї.

Під час 1-го, 2-го року навчання, первинної військової професійної підготовки та навчального збору з громадянами проводяться 2 вправи.

Перша – вправа початкових стрільб (КС 1.01 (02 – 04). 1.1). Вправа – Стрільба з місця по нерухомих цілях. Цілі: мішені №4 та №8, відстані до цілей – 100 та 200 м відповідно. Час – не обмежений. Кількість боєприпасів – 11.

Друга вправа – вправа навчальних стрільб (КС 2.01 (03 – 04). 1.1). Вправа – стрільба з місця по цілях, що з'являються. Цілі: кулеметна обслуга, мішень №10а; стрілець, мішень №7; стрілець, мішень №6. Відстані до цілей: 300-250, 200-150, 100-50 м відповідно. Час на стрільбу – обмежується часом показу цілей. Кількість боєприпасів – 20.

Крім того, з громадянами проводяться вправа стрільби з РПК-74 (КС 1.01 (03), ГП-25 (КС 2.02.05.1.3) та метання ручних навчально-імітаційних осколкових гранат (КС 4.16.1.1). Умови їх виконання – в Курсі стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин з позначенням КРП 03.032.056-2018 (01).

Основний метод при проведенні занять з вивчення матеріальної частини зброї – розповідь у поєднанні з показом будови, роботи частин і механізмів на слайдах, схемах, макетах, навчальних зразках зброї (озброєння) та боєприпасів. Мета цих занять – прищепити громадянам знання з будови зброї (озброєння) та боєприпасів, виробити навички з підготовки озброєння до стрільби та усунення можливих затримок і найпростіших несправностей, а також з їх технічного обслуговування.

Заняття з вивчення основ і правил стрільби проводяться, як правило, у складі взводу, а при вивченні специфічних питань – у навчальних групах за однією спеціальністю під керівництвом декількох викладачів методом розповіді (пояснення), показу та тренування у вирішенні вогневих завдань щодо застосування основ і правил стрільби з використанням слайдів, схем, плакатів, таблиць, прицілів, навчальної зброї (озброєння), тренажерів. Мета заняття –

навчити громадян застосуванню правил стрільби для ураження цілей різними способами стрільби.

Під час вивчення основ і правил стрільби необхідно звертати увагу на практичне значення питань, що вивчаються. Методична майстерність командирів нижчої тактичної ланки проявляється в здатності встановити зв'язок основ стрільби з практикою ведення вогню й застосуванні зброї, в умінні показати значення і необхідність знань основ стрільби для успішного оволодіння прийомами і правилами стрільби [4,5].

Засвоєння постійно зростаючого обсягу знань, викликано розвитком сучасної військової техніки та озброєння, які поступають на озброєння механізованих військ ЗС України [8,9], умов які диктує ситуація на Сході України, завдань які ставить Президент перед ЗС України щодо виконання завдань, які зазначені в Державній цільовій оборонній програмі розвитку озброєння та військової техніки на період до 2022 р. та зумовлює необхідність постійного вдосконалення методики викладання вогневої підготовки, вимагає від науково-педагогічних працівників творчого підходу до проведення кожного заняття, формування у громадян морально-психологічної стійкості до подолання труднощів у навчанні та під час ведення бойових дій .

Вимоги, що пред'являються до рівня підготовки сьогоденних офіцерів запасу вимагають від науково-педагогічних працівників факультету докладати максимум зусиль, щоб надати їм достатній обсяг знань і навиків для ефективного виконання бойових завдань в умовах, що склалися. Постає питання: Як повинен виглядати наш нинішній випускник? Із кваліфікаційної характеристики наш випускник повинен: повною мірою вміти застосовувати штатну зброю; стріляти з основних видів стрілецької зброї; розбиратися та вміло застосовувати ручні гранати; приводити до бою та вести вогонь з гранатометів.

Нажаль, аналіз літератури з вогневої підготовки, курсу стрільби, настанов стрільб показав, що не за всіма пунктами можливе навчання, тому на теперішній час стоїть питання про внесення деяких змін в методиці навчання громадян з вогневої підготовки. Опанування методикою вогневої підготовки та постійні її вдосконалення – одна з найголовніших задач в справі підвищення вогневої майстерності офіцерів запасу. Також перед науково-педагогічними працівниками факультету постає питання впровадити сучасні підходи підготовки громадян з нарощенням практичної складової з урахуванням досвіду бойового застосування підрозділів СВ ЗС України в зоні АТО (ООС) з метою подальшого інтегрування у загальнодержавну систему підготовки фахівців загальновійськових підрозділів та інших правоохоронних органів.

Зокрема: збільшити час на викладання модулю вогнева підготовка, що дозволить підвищити рівень практичної підготовки громадян та дасть змогу ефективно виконувати завдання у разі різкої зміни тактичної обстановки. Планомірно наростити та вдосконалити навчально-матеріальну базу на факультеті відповідно до сучасних вимог та впровадити в навчальний процес вивчення та практичне застосування тих видів озброєння та техніки, які застосовуються в АТО (ООС) з виїздом у військові частини, які мають відповідні зразки. Покращити ефективність використання лазерного тренажерного тиру з метою тренування особового складу в орієнтуванні на макеті місцевості, правильному прицілюванні, веденні вогню, переносу вогню тощо. Досвід застосування такої методики засвідчив підвищення результатів практичної стрільби з ПМ, АК-74 не менш як на 60% влучень.

Перед тим як розглянути безпосередньо рекомендації підвищення ефективності викладання вогневої підготовки слід зазначити, що вогнева підготовка є однією з основних дисциплін у загальній системі навчання та виховання слухачів вищих військових навчальних закладів. Її мета – виховувати у майбутніх офіцерів високі морально-бойові та професійні якості, впевненість в своїй зброї, підготувати слухача, який твердо знає озброєння бойових машин та стрілецької зброї, правила їх експлуатації й застосування в бойовій обстановці, який вміє готувати озброєння до стрільби та впевнено вражати цілі, методично правильно навчати підлеглих по вогневій підготовці [4]. Вогнева підготовка є складовою частиною навчально-виховного процесу.

Це значить, що всі вогневі тренування та стрільби, заняття з підготовки озброєння до стрільби та інші, які проводяться в полі, повинні максимально наближатися до дійсної бойової обстановки і проводитися в різних погодних умовах та часі, з повною напругою сил громадян.

Вимогам підвищення польової виучки повинні відповідати і всі класні заняття з вогневої підготовки. Так, навчання тактико-технічних характеристик озброєння обов'язково слід пов'язувати з можливими рубежами відкриття вогню та реальними відстанями дійсного вогню по різним цілям, вражаючих дією боєприпасів, темпом наступу, можливостями по боротьбі з найбільш характерними цілями в різних видах бойових дій при їх відповідному вогню. На всіх заняттях, незалежно від відведеного на них часу та умов проведення, потрібно навчити перш за все тому, що необхідно майбутнім офіцерам для їх практичної діяльності у підрозділах [4,5,10].

Методичні рекомендації – це різновид навчально-методичного забезпечення, в яких надаються деякі поради щодо організації навчально-виховного процесу, визначеного навчального заняття, заходів виховання або ж вирішення тієї чи іншої педагогічної проблеми [10]. У нашому випадку рекомендації з викладання вогневої підготовки містять деякі поради щодо організації навчально-виховного процесу на факультеті з метою якісної підготовки майбутніх офіцерів запасу та забезпечення ефективності навчально-виховного процесу в напрямку підготовки майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням.

Крім того, автори статті пропонують активізувати навчальну та самостійну роботу самих майбутніх офіцерів; сприяти розвитку творчого відношення до навчальної діяльності; формувати вміння та навички, необхідних для виконання завдань, пов'язаних з використанням зброї; забезпечити ефективність організації практичних занять та тактико-спеціальної підготовки; керувати пізнавальною діяльністю майбутніх офіцерів; формувати мотивацію до вивчення вогневої підготовки; забезпечити подальші міжпредметні зв'язки під час навчально-виховного процесу на факультеті.

Рекомендації щодо викладання вогневої підготовки умовно слід розділити на три групи [4]: рекомендації щодо підготовки науково-педагогічних працівників; рекомендації щодо підготовки майбутніх громадян; рекомендації щодо підтримання міжпредметних зв'язків під час викладання вогневої підготовки.

До **першої** групи належать рекомендації, які пов'язані з підготовкою науково-педагогічних працівників факультету післядипломної освіти і не тільки кафедри тактики та загальновійськових дисциплін, а саме: вивчення сучасних зразків озброєння та військової техніки, протитанкових комплексів, гранатометів, стрілецької зброї, набоїв до них, які прийняті на озброєння та використовуються на сході України; максимальне використання схем, плакатів, слайдів при проведенні занять з таких тем, як наприклад, вивчення основних положень зовнішньої балістики; поглиблення знань з теорії помилок і теорії розсіювання.

Друга група пов'язана з рекомендаціями щодо підготовки громадян, а саме: щодо порядку та послідовності вивчення призначення, тактико-технічних характеристик та бойових властивостей конкретного виду зброї; методики навчання розбирання та збирання зброї; методики вивчення призначення, будови та роботи частин та механізмів конкретного виду зброї; методики вивчення затримок, що з'являються при стрільбі, та способи їх усунення; методики навчання чистки та змащування зброї; методики вивчення матеріальної частини ручних гранат; методики вивчення правил стрільби із стрілецької зброї та гранатометів; методики вивчення протитанкових гранатометів.

Рекомендації щодо викладання (проведення) практичних занять ґрунтуються в покращенні та удосконаленні методик: проведення стрілецьких тренувань; навчання прийомів стрільби при діях з місця та в пішому порядку; навчання прийомам стрільби вночі; проведення стрільб з ПМ в тирі тощо.

Третя група пов'язана з рекомендаціями щодо підтримання міжмодулевих зв'язків під час викладання вогневої підготовки. Реалізація принципу підтримання міжмодулевих зв'язків під час викладання вогневої підготовки відбувається між кафедрами: тактики та за-

гальновійськової підготовки, тактики та загальновійськових дисциплін, військово-технічної, військово-спеціальної підготовки та ін.

Висновки. Отже, досвід участі підрозділів Сухопутних військ ЗС України в зоні проведення АТО (ООС), застосування ними застарілих та сучасних зразків стрілецької зброї, набоїв до них, гранатометів та гранат вимагає від науково-педагогічних працівників факультету, які викладають вогневу підготовку, пошуку нових підходів, форм та способів щодо підготовки громадян України, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу.

Тому групи методичних рекомендації, які визначені авторами, містять не конкретні поради щодо покращення навчально-виховного процесу в напрямку викладання вогневої підготовки громадян України, а напрямки, які розраховані на викладачів кафедри тактики та загальновійськової підготовки, використання їхнього педагогічного, військового досвіду й врахування досвіду участі механізованих підрозділів на сході України, поетапного впровадження стандартів НАТО, умовних позначень, тактичних показників тощо.

В подальшому планується, за умов колегіального обговорення груп методичних рекомендацій на кафедрі тактики та загальновійськової підготовки факультету післядипломної освіти, удосконалити (розробити) спеціальні завдання (вправи) для покращення системи підготовки офіцерів запасу в напрямку вогневої підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Порядку проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2012 р. № 48 (в редакції 07.02.2018). – К., 2018.

2. Про затвердження Інструкції про організацію військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу : Наказ Міністерства оборони України і Міністерства освіти і науки України від 14 грудня 2015 р. № 719/1289 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України № 316/833 від 18.06.2019). – К., 2019.

3. Курс стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин КРП 03.032.056 – 2018 (01). Затверджено Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 17.04.2018 № 160. – К., 2018. 231 с.

4. Тробюк В. І. Методичні рекомендації щодо викладання вогневої підготовки в підрозділах Державної прикордонної служби України / В. І. Тробюк. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка. – 2015. – Вип. 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_4_18

5. Василенко В.В., Дзюба В.М., Окунський О.Ю., Пилипів Б.І. Вогнева підготовка. Навч. посібн. із метод. рек. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2003, 369 с.

6. Бойко О. І. Між полігонами та аудиторіями / О. І. Бойко// Прикордонник України. – Київ, 2015. – № 5 (5451). – С. 4.

7. Бойко О. І. Загартовані в полях / О. І. Бойко// Прикордонник України. – Київ, 2015. – № 6 (5452). – С. 5.

8. <http://www.mil.gov.ua/>

9. Біла книга. Збройні Сили України. К.: МО України, 2018.

10. Рекомендації з організації і методики проведення занять з бойової підготовки в механізованих і танкових підрозділах. МО України. Головне командування Сухопутних військ Збройних Сил України. – К., 2005.

REFERENCES:

1. On Approval of the Procedure of Conducting Military Training of the Citizens of Ukraine under the Reserve Officers Training Program: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 1, 2012 No. 48 (as of February 7, 2018). - K., 2018.

2. On Approval of the Instruction on the Organization of Military Training of the Citizens of Ukraine under the Reserve Officers Training Program: Decree of the Ministry of Defense of Ukraine and the Ministry of Education and Science of Ukraine dated December 14, 2015 No. 719/1289 06/18/2019). - K., 2019.

3. Course of shooting of small arms and combat vehicles PKP 03.032.056 - 2018 (01). The Order of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine dated 17.04.2018 № 160 was approved. - K., 2018. 231 p.

4. Trobyuk V.I. Methodical recommendations for teaching fire training in the units of the State Border Guard Service of Ukraine / V.I. Trobyuk. // Bulletin of the National Academy of State Border Guard Service

of Ukraine. Series: Pedagogy. - 2015. - Vip. 4. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_4_18

5. Vasilenko V.V., Dzyuba V.M., Okunsky O.Y., Pylypiv B.I. Fire preparation. Educ. manual from the method. rivers. - K.: PALIVODA A.V., 2003, 369 p.

6. Boyko O.I. Between polygons and audiences / O.I. Boyko // Border of Ukraine. - Kyiv, 2015. - No. 5 (5451). - P. 4.

7. Boyko O.I. Hardened in the fields / O.I. Boyko // Border guard of Ukraine. - Kyiv, 2015. - № 6 (5452). - P. 5.

8. <http://www.mil.gov.ua/>

9. White book. Armed Forces of Ukraine. K.: MO of Ukraine, 2018.

10. Recommendations on the organization and methods of conducting training in combat training in mechanized and tank units. MD of Ukraine. General Command of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine. - K., 2005.

**к. физич. воспит. и спорта Добровольский В.Б.,
к.т.н., доц. Демянюк О.С., к.воен.н., доц. Зайцев Д.В.**

НЕКОТОРЫЕ ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ ОГНЕВОЙ ПОДГОТОВКИ НА ФАКУЛЬТЕТЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВОЕННОМ ИНСТИТУТЕ

В статье рассмотрен процесс преподавания огневой подготовки граждан Украины, которые учатся по программе подготовки офицеров запаса на факультете последипломного образования Военного института. Проведенный теоретический анализ научных трудов, который показал, что преподавание огневой подготовки с будущими офицерами запаса в условиях определенного особого периода и боевых действий на востоке Украины, требует разработки новых и совершенствования уже апробированных методических рекомендаций для повышения эффективности этого процесса.

Определен порядок изучения (прохождение) модуля ОП 1.3 «Огневая подготовка». Значительное внимание уделено педагогическим приемам, формам и способам, которые используются при преподавании модуля «Огневая подготовка», их особенностей и возможности использования в учебном процессе факультета последипломного образования. Определены некоторые рекомендации, которые обеспечивают повышение эффективности преподавания основ огневой подготовки, как составляющей боевой подготовки подразделений и частей.

Из перечня упражнений стрельб, что по своему назначению делятся на упражнения базового, специализированного и боевого уровней в статье рассмотрены упражнения базового уровня. К ним относятся: упражнения начальных и учебных стрельб. Они предназначены для приобретения первичных навыков в выполнении огневых задач всеми способами по различным целям в любых условиях.

Именно с изменением условий выполнения упражнений стрельбы, изменением тактической обстановки, на фоне которой проводятся занятия по огневой подготовке, научно-педагогические работники кафедры тактики и общевойсковой подготовки внедряют новые педагогические приемы и способы, которые и приводят к повышению эффективности преподавания модуля «Огневая подготовка».

Ключевые слова: огневая подготовка, модуль, эффективность, методические рекомендации, офицеры запаса.

Ph.D. Dobrovolsky V.B., Ph.D. Demianyuk O.S., Ph.D. Zaitsev D.V.

SOME WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF TEACHING FIRE PREPARATION AT THE FACULTY OF POSTGRADUATE EDUCATION AT THE MILITARY INSTITUTE

The article deals with the process of teaching fire training to citizens of Ukraine who study under the reserve officers training program at the Faculty of Postgraduate Education of the Military Institute. A theoretical analysis of scientific works, which showed that teaching fire training with future reserve officers in the conditions of a certain special period and fighting in the east of Ukraine, requires the development of new and improved methodological recommendations that have already been tried to improve the efficiency of this process.

The procedure of studying (passing) of the module 1.3 "Fire preparation" is determined. Much attention is paid to the pedagogical techniques, forms and methods used in teaching the module "Fire prep-

aration", their features and the possibility of use in the educational process of the Faculty of Postgraduate Education. Some recommendations have been identified to improve the effectiveness of teaching the basics of fire training as a component of combat training of units and units.

From the list of firing exercises that are intended to be divided into exercises of basic, specialized and combat levels, the article discusses basic level exercises. These include: initial and training firing exercises. They are designed to acquire primary skills in performing fire tasks in all ways for different purposes under any circumstances.

It is with the changing conditions of firing exercises, the change in the tactical environment against which fire training is conducted, the scientific and pedagogical staff of the Department of Tactics and General Military Training introduce new pedagogical techniques and methods that lead to an increase in the efficiency of teaching the module.

Keywords: fire training, module, efficiency, guidelines, reserve officers.